

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

בס"ד, י' אלול התשפ"ו

חולין קט"ו – מקורות לאיסורי הנאה, וכללי לימוד במידות שהתורה נדרשת בהן

שאלות:

1. איתמר בישראל אוכל בשבת, האם מותר לתת אותו לקוקו העובד הזר?

איסור מתועב אסור בהנאה

○ בדף הקודם **רב אשי** למד מהפסוק 'לא תאכל כל תועבה', שכל דבר שהוא תוצאה של איסור, הוא אסור באכילה, ו**רבי אבהו** הוסיף בשם **רבי אלעזר** שזה כולל איסור הנאה, אלא אם כן ההנאה הותרה בפירוש כמו בנבלה, הגמרא מקשה מאיסורים שונים שלא אסורים באכילה או בהנאה, ו**מתרצת** אותם כל מקרה לגופו:

- מעשה שבת: מותרים באכילה, מפני שנאמר "כִּי קֹדֶשׁ הִיא לָכֶם" – השבת עצמה קודש, ואין מעשיה קודש.
- חרישה בשור ובחמור וחסית שור בדישו: היבול שנוצר מהחרישה או מהדישה האסורה מותר בקל וחומר משבת: אם שבת החמורה מעשיה מותרים, חרישה וחסית הקלות לא כל שכן. (רש"י מסביר שאי אפשר ללמוד ק"ו משבת למשל לבשר בחלב, כי מעשה שבת הוא תוצאה של המעשה המתועב, וזה מתאים גם לחרישה וחסית, אבל בבשר בחלב אוכלים את התועבה עצמה 'הבשר בחלב')
- כלאי זרעים: הוקשו באותו הפסוק לכלאי בהמה: כמו שהולד שיוצא מהרבעת כלאיים מותר להדיות והתורה אסרה אותו רק לקרבן, ככה היבול של כלאי זרעים מותר באכילה.
- אותו ואת בנו: הנשחט באיסור "אותו ואת בנו" לא נאסר באכילה; הוא נחשב באותו יום כמחוסר זמן, וממה שהתורה אסרה מחוסר זמן דווקא לגבוה (למקדש) מוכח שלהדיות הוא מותר.
- שילוח הקן: אם שילח את האם על בנים – האם מותרת, למרות שהיתה אסורה לפני השילוח, מפני ש"לא אמרה תורה שלח לתקלה", כי זה מכשול לאדם שיצוד אותה ולא יידע שהיא היתה אסורה. (רש"י מדגיש שאת כל אלה כן היה אפשר ללמוד בק"ו משבת, אבל יש להם תירוץ בגוף המצווה עצמה).

2. מניין לומדים שבשר שבושל בחלב אסור למכור לגוי?

מקורות איסור אכילה והנאה בבשר בחלב

○ הגמרא מביאה עוד מקורות לאיסור אכילת בשר בחלב:

- ריש לקיש: לומד מאיסור פסח "אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נֶא וּבִשַׁל מִבְּשַׁל" – ממה שכבר נאמר "ובשל", המילה "מבושל" מיותרת ומלמדת על בישול אחר שאסור כמו פסח, שהוא בשר בחלב.
- רבי יוחנן מקשה למה לא מוצאת חן בעיניך הדרשה של רבי שלומד מהפסוק המיותר "לא תאכלנו" בפסולי המוקדשים, שנלמד במידת דבר הלמד מעניינו, שמדובר על דין

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א המורכב משני מינים, חולין לאכילה וקודש לגיזה ועבודה, ודורשים "לא תאכלנו" לאיסור בשר בחלב, שהוא צירוף של שני מינים.

ריש לקיש: משיב שהדרשה מפסח נצרכת, כי הדרשה של **רבי** מלמדת רק איסור אכילה ולא איסור הנאה, ובשר הפסח מבושל נאסר גם בהנאה, וממנו לומדים לבשר בחלב.

- **איסי בן יהודה:** לומד בגזירה שווה "קדש-קדש" מטרפה "ואנשי קדש תהיון לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו". ובבשר בחלב נאמר "כי עם קדוש אתה".

והגמרא מביאה עוד מקורות לאיסור הנאה:

- **רבי:** לומד איסור הנאה בגזירה שווה "קדוש-קדש": בבשר בחלב נאמר "כי עם קדוש אתה", ובאיסור "לא יהיה קדש בבני ישראל" נאמר "קדש"; כמו ששם מדובר בהנאה האסורה - בעילה, ככה גם בשר בחלב אסור בהנאה.
- **בית רבי אליעזר:** למדו מסמיכות בשר בחלב לנבלה באותו הפסוק, תמכור אותה כשהיא נבלה, אבל אל תבשל אותה בחלב ותמכרנה, כי בשר בחלב אסור בהנאה.
- **בית רבי ישמעאל:** "לא תבשל גדי בחלב אמו" נאמר שלוש פעמים – אחת לאכילה, אחת להנאה ואחת לבישול.
- **איסי בן יהודה:** מתחיל ללמוד בקל וחומר מערלה שלא נעשתה בה שום עבירה – הפרי פשוט גדל מאליו בשלוש השנים הראשונות – ובכל זאת היא אסורה בהנאה. קל וחומר לבשר בחלב, שנעשתה בו עבירה בעצם הבישול האסור שיהיה אסור בהנאה.
- הגמרא דוחה את הקל וחומר: כי לערלה יש חומרה שלא הייתה לה שעת הכושר, כי הפרי נולד וגדל מלכתחילה באיסור, ואילו הבשר והחלב היו כל אחד בפני עצמו מותרים לפני שהתבשלו יחד.
- לכן אי אפשר ללמוד מערלה לבדה. ומצרפים ללימוד את החמץ שהייתה לו שעת הכושר לפני פסח, ובכל זאת בפסח הוא אסור בהנאה. נמצא שהעובדה שלבשר בחלב הייתה שעת הכושר לא מונעת איסור הנאה.
- אבל גם מחמץ אי אפשר ללמוד, מפני שיש בו חומרה – שמי שאוכל חמץ בפסח עונש כרת – ואולי דווקא החומרה הזו גורמת לכך שהוא אסור בהנאה.
- לכן מביאים את כלאי הכרם שגם הם אסורים בהנאה, למרות שאין באכילתם עונש כרת. וככה נדחית גם הפירכה מחמץ.
- יוצא שהלימוד הוא הדרגתי מערלה מחמץ ומכלאי הכרם שגם בלי עונש כרת ייתכן איסור הנאה. (זה לא לימוד של 'במה הצד')
- הגמרא מקשה: אם כבר יש כזה לימוד, אולי נלמד באותו אופן מערלה גם את איסור האכילה בלי להזדקק לגזירה השווה של **איסי בן יהודה**? הגמרא פורכת את הקל וחומר מערלה, מ"חורש בשור ובחמור וחוסם פי פרה", שנעברה בהם עבירה והתוצאה לא אסורה באכילה.
- פירכת 'חורש וחוסם' מועילה כנגד לימוד איסור האכילה, אבל לא כנגד איסור ההנאה, משום שבבשר בחלב כבר ידוע מגזירה שווה שהוא אסור באכילה, ובזה הוא חמור מהם.

- האוירים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
- הגמרא מקשה למה נזקקנו ללמוד את איסור ההנאה בבשר בחלב משלושה איסורים: מערלה, חמץ וכלאי הכרם, למה לא למדנו במה הצד מערלה וחמץ, שלחמץ יש שעת כושר וערלה לא אסורה בכרת, ונלמד מהצד השווה שלהם, כמו בכל מקום?
- רב אשי אומר שאפשר לפרוך 'במה הצד' מ'נבלה תוכיח', שאסורה באכילה ומותרת בהנאה; רב מרדכי דוחה בשם ריש לקיש כי פירכה על 'במה הצד' לא באה ממקרה חיצוני.

3. איזו פירכה מועילה בקל וחומר ואיזה ב'במה הצד'?

פרכות במידות שהתורה נדרשת

- רב מרדכי אמר לרב אשי בשם ריש לקיש: שב'במה הצד' שבין ערלה וחמץ לא פורכים ממקרה חיצוני כמו "נבלה תוכיח", אבל כן אפשר לפרוך את ההוכחה מצד משותף לערלה ולחמץ עצמם כגון שהם "גידולי קרקע", מה שאין כן בשר בחלב.
- הגמרא מקשה, אם ככה גם כשמוסיפים את כלאי הכרם ללימוד הם עדיין כולם גידולי קרקע?
- לכן רב מרדכי מסביר את כללי הפירות בדרשות, בשם ריש לקיש:
 - חדא מחדא - קל וחומר ממקור יחיד: פורכים רק בפירכה של קולא וחומרא - צד קל או חמור ענייני, ולא בפירכה כלשהי - כל דהו, כגון "גידולי קרקע".
 - חדא מתרתי (למידה משני מקורות): פורכים אפילו בפירכה כלשהי (כל דהו). אם יש מכנה משותף שונה כלשהו של המקורות המלמדים שלא נמצא בדבר הנלמד.
 - חדא מתלת (למידה משלושה מקורות, כמו כאן לאחר הוספת כלאי הכרם): אם הלימוד בנוי כ"במה הצד - וחזר הדין" למכנה משותף - פורכים אפילו כל דהו; ואם אינו בנוי כ"חזר הדין", כמו שאנחנו למדנו - פורכים רק קולא וחומרא, ולכן לא פורכים את הלימוד מזה שהם כולם 'גידולי קרקע'.

והגמרא תמשיך לדון בזה בדף הבא.